

درس ۱۱

سؤالات تشریحی

- ۱- وزن واژه هریک از پایه های آوایی زیر را بنویسید.
الف) دل می رود ز دستم = مفعولُ فاعلاتن (مستفعلن فعولن)
ب) گر بزنندم به تیغ = مفعَلن فاعلن
پ) دندانهِ ی هر قصری = مفعول مفاعِلین
ت) سرو چمان من چرا = متفعلن مفاعِلن
- ۲- کدام دو عبارت از نظر وزن واژه برابر هستند؟
الف) وی دست نظر کوتاه
ب) با یاردلنوازم
پ) در صبح شب نشینیان
ت) ای چشم دلم بینا
جواب: الف و ت / ب و پ

۳- در کجای مصراع های زیر مکث باید کرد تا وزن همسان دو لختی درک شود؟

الف) باده پابندگی از کف ساقی گرفت جواب : بعد از پابندگی

ب) گرم سخن نگویم در وصف موی و رویت جواب : بعد از نگویم

۴- جدول زیر را کامل کنید .

پایه ی آوایی	در کارگلاب و گل	با مدّعی نگویم
وزن واژه	مفعولٌ مفاعیلین	مفعول فاعلاتن
خوشه ی هجایی	---U U--	--U- U--

۵- بیت زیر را در جدول داده شده بنویسید و وزن واژه و خوشه ی هجایی آن را مشخص کنید .

الف) صد چشم شود حیران در تابش این دولت تو گوش مکش این سو هر کور عصایی را

پایه ی آوایی				
وزن واژه				
خوشه ی هجایی				

جواب :

پایه ی آوایی	صد چشم	شود حیران	درتاب	ش ابرویت
وزن واژه	مفعولٌ	مفاعیلین	مفعولٌ	مفاعیلین
خوشه ی هجایی	U--	---U	U--	---U
	تو گوش	مکش این سو	هر کور	عصایی را

۱۲- پس از تایید پایه های آوایی وزن بیت زیر را مشخص کنید؟

دل می رود ز دستم صاحب دلان خدارا دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

۱۳- کدام بیت از ابیات زیر دارای نظم همسان (دو لختی) است؟ پایه های آوایی و وزن آن را بنویسید؟

الف) دیدی که آخر پیری و زهدو علم با من چه کرددیده ی معشوقه باز من

ب) تا دل هرزه گرد من رفت به چین زلف او زان سفر دراز خود عزم وطن نمی کند

۱۴- بیت زیر را بخوانید و مطابق پایه های آوایی، وزن واژه و خوشه های هجایی آن را بنویسید؟

ای دوست شکر خوش تر یا آن که شکر سازد؟ خوبی قمر خوش تر یا آن که قمر سازد؟

۱۵- چرا بیت زیر دارای وزن دولختی است؟

باغ سلام می کند سرو قیام می کند سبزه پیاده می رود غنچه سوار می رسد

۱۶- وزن بیت زیر را بنویسید؟

ای صاحب کرامت شکرانه ی سلامت روزی تفقدی کن درویش بی نوارا

۱۷- طبق وزن شعر به جای (ایوان مداین) کلمات مناسب قرار دهید؟

هان ای دل عبرت بین از دیده عبر کن هان ایوان مداین را آینه ی عبرت دان

۱۸- وزن بیت زیر را بنویسید؟

یک عمر دور و تنهایی، تنها به جرم اینکه اوسر سپرده می خواست، من دل سپرده بودم

۱۹- پایه های آوایی بیت زیر را بنویسید؟

تا تو نگاه می کنی کار من آه کردن است ای به فدای چشم تو این چه نگاه کردن است؟

۲۰- خوشه های هجایی بیت زیر را بنویسید؟

اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل مارا به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را

۲۱- از تکرار یک در میان یک پایه چه نوع وزنی پدید می آید؟

* سوالات تستی

۱- کامل کنید. «اوزان همسان از تکرار.....ایجاد می شود.»

الف) یک پایه آوایی (ب) وزن های ناهمسان (ج) پایه های دولختی (د) وزن کمی
۲- تکمیل کنید. «به وزنی که میانه هر مصراع با درنگ و مکث آشکار همراه است و این گسست آوایی باید رعایت شود.....می گویند.»
الف) وزن ضربی (ب) وزن ضربی - هجایی (ج) وزن دوری (د) وزن عددی

۳- کدام یک از ابیات زیر وزن دوری ندارد؟

الف) هان ای دل عبرت بین از دیده عبر کن هان
ب) سلسله موی دوست حلقه دام بلاست
ج) ای باد بامدادی خوش می روی به شادی
د) چو دل بر نهی بر سرای کهن
ایوان مدائن را آینه عبرت دان
هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست
پیوند روح کردی پیغام دوست داری
کند ناز وز تو بپوشد سخن

۴- در شعر دوری باید برش پایه ها بر اساس.....باشد.

الف) سه تایی - چهار تایی (ب) چهار تایی - چهار تایی (ج) سه تایی - سه تایی (د) سه تایی - پنج تایی
۵- اگر در بیتی وزن «مفتعلن فاعلن، مفتعلن فاعلن» تکرار شود با چه وزنی رو به رو شده ایم؟
الف) هجایی (ب) ضربی (ج) دوری (د) رباعی

۶- کدام یک از ابیات زیر بر وزن «مفتعلن فاعلن» آمده است؟

الف) تا دل هرزه گرد من رفت به چین زلف او
ب) چو دل بر نهی بر سرای کهن
ج) ای دوست شکر بهتر یا آن که شکر سازد
د) ای صاحب کرامت شکرانه سلامت
زان سفر دراز خود عزم وطن نمی کند
کند ناز وز تو بپوشد سخن
خوبی قمر بهتر یا آن که قمر سازد؟
روزی تفقدی کن درویش بی نوا را

۷- با توجه به وزن مصراع زیر، کدام مصراع را از نظر وزن متناسب با آن می دانید؟

« سلسله موی دوست حلقه دام بلاست »

الف) بار غمت می کشم وز همه عالم خوشم
ج) دایم گل این بستان شاداب نمی ماند
۸- بیت زیر بر کدام یک از اوزان زیر است؟
ب) دل می رود ز دستم، صاحب دلان خدا را
د) چندان که گفتم غم با طیبیان

«صبح برآمد ز کوه، چون مه نخشب ز چاه»

الف) مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن
ج) مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن
ب) مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن
د) مستفعلن فع مستفعلن فع

۹- در وزن دوری هجای پایانی نیم مصراع چگونه می آید؟

الف) هجای کشیده (ب) هجای کوتاه (ج) هجای بلند (د) هر سه شکل هجا صحیح است

۱۰- وزن کدام یک از مصراع های زیر دوری نیست؟

الف) روی تو چون نوبهار جلوه گری می کند

ج) هر چند نمی سوزد بر من دل مسکینت

۱۱- کدام بیت وزن دولختی دارد؟

الف) آینه ی سکندر جام می است بنگر

ب) تا نگریدی بی خبر از جسم و جان

ج) چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان

د) به گیتی هر کجا درد دلی بود

ب) از تو وفا نخیزد دانی که نیک دانم

د) شعر من زان سوزناک آمد که غم

تا در تو عرضه دارد احوال ملک دارا

کی خبر یابی زجانان یک زمان

چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح پشتیبان

به هم کردند و عشقش نام کردند

۱۲- وزن کدام بیت (فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن) است؟

الف) برو ای گدای مسکین در خانه ی علی زن

ب) چنین گفت رستم به آواز سخت

ج) کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد

د) هر کو نکند فهمی زین کلک خیال انگیز

که نغین پادشاهی دهد از کرم گذارا

که ای شاه شادان دل و نیک بخت

یک نکته از این معنی گفتیم و همین باشد

نقشش به حرام ار خود صورتگر چین باشد

۱۳- در کدام بیت مصوت کوتاه به بلند تبدیل شده؟

الف) ای خوش منادی های تو در باغ شادی های تو

ب) برو ای گدای مسکین در خانه ی علی زن

ج) عنکبوتی را به حکمت دام داد

د) بیا تا گل برافشانیم می در ساغر اندازیم

بر جای نان شادی خورد جانی که شد مهمان تو

که نغین پادشاهی دهد از کرم گذارا

صدر عالم را در او آرام داد

فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم

۱۴- در کدام مورد پایه های آوایی دو لختی است؟

الف) مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

ج) فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن

ب) فاعلات فاعلات فاعلات فاعلن

د) الف و ب

۱۵- کدام بیت بر وزن (مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن) است؟

الف) دوش دیدم که ملایک در میخانه زدند

ب) بیهوده چرا فکر دو چشمان تو باشم

ج) روزگاری شد ز چشم اعتبار افتاده ام

د) سلسله ی موی دوست حلقه ی دام بلا است

گل آدم بسرشتند و به پیمان زدن

عاشق شده ام عشق که کتمان شدنی نیست

چون نگاه آشنا از چشم یار افتاده ام

هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست

۱۶- کدام یک از ابیات زیر وزن (مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن) دارد؟

الف) گو خلق بدانند که من عاشق و مستم

ب) تو این عهدی که با من بسته بودی

آوازه درست است که من توبه شکستم

مگر بهر شکستن بسته بودی

ج) ای گل که موج خنده ات از سر گذشته است

آماده باش گریه ی تلخ گلاب را

د) باز آمد و باز آمد آن عمر دراز آمد

آن خوبی و ناز آمد تا داغ نهد مارا

۱۷- وزن بیت زیر کدام است؟

ای خوش دل و خوش دامن دیوانه تویی یا من

درکش قدحی با من بگذار ملامت را

الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

ب) مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن

ج) مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن

د) مفاعیلن مفاعیلن فعولن

۱۸- در وزن بیت زیر بعد از مفعول کدام گزینه قرار می گیرد؟

شاد آمدی ای مهررو، ای شادی جان شاد آ

تا بود چنین بودی تا باد چنین بادا

الف) فاعلاتن

ب) مفاعیلن

ج) فعولن

د) مستفعلن

۱۹- وزن کدام یک از ابیات زیر دوری نیست؟

الف) ای ابر بامدادی خوش می روی به شادی پیوند روح کردی پیغام دوست دادی

ب) خوش می روی به تنها، تنها فدای جانت مدهوش میگذاری یاران مهربانت

ج) از هرچه بگذری سخن دوست خوش تر است حافظ دواى روح و مسیحای مشرقی است

د) دل داده را ملامت گفتن چه سود دارد؟ می باید این نصیحت کردن به دلستانان

۲۰- کدام ابیات هم وزن هستند؟

۱) اشکیم و حلقه در چشم، کس آشنای ما نیست

در این وطن چه مانیم، این جا که جای ما نیست

۲) دل را قرار بخشد تکرار خاطر دوست

ور نه عبس مروری است تکرار زندگانی

۳) به خدا میل ندارم نه به چرب و نه به شیرین

نه بدان کیسه ی پر زر نه بدان کاسه ی زرین

۴) مگذر از من ای که در راه تو از هستی گذشتم

با خیال چشم مستت از می و مستی گذشتم

الف) ۲ و ۱

ب) ۴ و ۱

ج) ۳ و ۴

د) ۱ و ۳

درس ۱۲

*سؤالات تشریحی

۱- کنایه در لغت و در اصطلاح چیست؟